

BÖLÜM 19

OKULLARDA RUH SAĞLIĞI

Merve SARITAŞ¹

Elvan Emine ATA²

GİRİŞ

Okul sadece eğitim ve öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirildiği bir alandan ziyade öğrencilerin duygusal, davranışsal ve gelişimsel ihtiyaçlarının karşılaşmasına da katkı sunan bir ortamdır (1). Okullar çocukların gelişiminde ailelerden sonra ikinci sırada gelmekte ve eğitim hizmetlerinin yanı sıra ruhsal sağlık sorunları için uygun bir tedavi ortamı da sunmaktadır (2). Millî Eğitim Bakanlığı verilerine göre Türkiye’de 2019–2020 yılları içerisinde okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim seviyelerinde öğrenim gören 18.241.881 öğrenci bulunduğu göz önüne alındığında okullar çocuk ve ergen ruh sağlığı hizmetlerinin sunulmasına ve geliştirilmesine büyük olanak sağlamaktadır (3).

Aileler dışında en fazla zaman geçirilen okul ortamlarının çocukların ruhsal gelişimleri açısından oldukça önemli bir yeri bulunmaktadır. Okul ruh sağlığı hizmetlerinin önemi bu noktada ortaya çıkmaktadır. Okul ruh sağlığı hizmetleri; çocukların ve ailelerin ruh sağlığı ihtiyaçları için yardım arayabilecekleri hizmetler sunmaktadır. Çocukların öğrenme ortamları içerisinde bu hizmete erişebiliyor olmaları damgalamanın, duygusal ve davranışsal sorunların azalmasına, toplum yanlısı davranışların, ailenin sürece katılımının ve akademik başarının artmasına katkı sağlamaktadır (1,4,5,6). Okul ruh sağlığı uygulamalarının ortaya koyduğu bu olumlu etkiler sadece aile ve çocuğu etkilemekle kal-

¹ Arş. Gör., Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hamidiye Hemşirelik Fakültesi, Psikiyatri Hemşireliği AD, merve.saritas@sbu.edu.tr

² Dr. Öğr. Üyesi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hamidiye Hemşirelik Fakültesi, Psikiyatri Hemşireliği AD, elvanemine.ata@sbu.edu.tr

KAYNAKLAR

1. Stephan SH, Weist M, Kataoka S. Transformation of children's mental health services: The role of school mental health. *Psychiatric Services*, 2007;58(10): 1330-1338.
2. Evans SW. Mental health services in schools: Utilization, effectiveness, and consent. *Clinical Psychology Review*, 1999;19(2): 165-178.
3. T.C.Milli Eğitim Bakanlığı. 2021 Yılı Bütçe Raporu. (14.10.2021 tarihinde http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_12/30125920_2021_BUTCE_SUNUYU.pdf adresinden ulaşılmıştır).
4. Stormshak EA, Dishion TJ, Light J, Yasui M. Implementing family-centered interventions within the public middle school: Linking service delivery to change in student problem behavior. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 2005;33(6): 723-33.
5. Zins JE, Elias ME. Social and Emotional Learning. In: Bear GG, Minke KM (eds.) *Children's Needs III*. Bethesda: National Association of School Psychologists; 2006. p. 1-13.
6. Scott TM. A schoolwide example of positive behavioral support. *Journal of Positive Behavior Interventions*, 2001;3(2): 88-94.
7. Adelman HS, Taylor L. Embedding mental health into school improvement policy and practice. *Annals Psychiatry Mental Health*, 2020;8(2): 1147.
8. Fazel M, Hoagwood K, Stephan S, et al. Mental health interventions in schools 1: Mental health interventions in schools in high-income countries. *The Lancet Psychiatry*, 2014;1(5): 377-387. doi: 10.1016/S2215-0366(14)70312-8
9. Maree JG. The psychosocial development theory of Erik Erikson: Critical overview. *Early Child Development and Care*, 2021;191(7-8): 1107-1121.
10. Batra S. The psychosocial development of children: Implications for education and society—Erik Erikson in context. *Contemporary Education Dialogue*, 2013;10(2): 249-278.
11. Yavuzer H. *Çocuğunuzun ilk 6 yılı*. İstanbul: Remzi Kitapevi; 2018.
12. Törüner EK, Büyükgöncenç L. *Çocuk sağlığı temel hemşirelik yaklaşımları*. Amasya: Göktuğ Yayıncılık; 2013.
13. Gleason T. Imaginary companions and peer acceptance. *International Journal of Behavioral Development*, 2004;28(3): 204-209.
14. Akbayır Z. Çocukluk döneminde hayali arkadaşlıklar ve hayali arkadaşların çocuğun gelişimindeki yeri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2021;13(4): 820-830.
15. Saygılı S. *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Nesil Basım Yayın; 2012.
16. Petersen I, Lund C. Mental health promotion in developing contexts. In: Knifton L, Quinn N. (eds.) *Public mental health global perspectives*. New York: Open University Press; 2013.
17. Yavuzer H. *Okul çağı çocuğu*. İstanbul. Remzi Kitabevi; 2018.
18. Yavuzer H. *Gençleri anlamak*. İstanbul: Remzi Kitapevi; 2018.
19. Gaete V. Psychosocial development of the adolescent. *Rev Chil Pediatr*, 2015; 86(6): 436-443.

20. Sanders RA. Adolescent psychosocial, social, and cognitive development. *Pediatrics in Review*, 2013;34(8): 354-359.
21. Demircioğlu H, Yoldaş C. Çocukluk ve ergenlik döneminde psikososyal risk faktörleri ve koruyucu unsurlar. *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2019;18(1): 40-48.
22. Kieling C, Baker-Henningham H, Belfer M. et al. Child and adolescent mental health worldwide: evidence for action. *The Lancet*, 2011;378(9801): 1515-1525.
23. Milli Eğitim Bakanlığı. *Çocuk gelişimi ve eğitimi. Okul ve çocuk*. (02/10/2021 tarihinde http://ismek.ist/files/ismekOrg/file/2013_hbo_program_modulleri/Okul%20ve%20C3%87ocuk.pdf adresinden ulaşılmıştır).
24. Büyükkaragöz SS. Okulda ruh sağlığı. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1986;2(2).
25. World Health Organization. *Child and adolescent mental health policies and plans*. (17/10./2021 tarihinde http://www.who.int/mental_health/policy/Childado_mh_module.pdf adresinden ulaşılmıştır).
26. American Academy of Pediatrics Committee on School Health. Policy statement: School-based mental health services, *Pediatrics*, 2004;113: 1839-1845.
27. Polanczyk GV, Salum GA, Sugaya LS. et al. Annual research review: A meta-analysis of the worldwide prevalence of mental disorders in children and adolescents. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 2015;56(3): 345-365.
28. Şen M. Türkiye'de ergen profili. *Aile ve Toplum*, 2011;7(27): 89-102.
29. Esin İS, Dursun OB. Okullarda görülen sorun davranışlar ve okul ruh sağlığı uygulamaları: Bir gözden geçirme. *Sakarya Tıp Dergisi*, 2014;4(1): 1-9.
30. Amerikan Psikiyatri Birliği. *Ruhsal bozuklukların tanınması ve sayımsal elkitabı*. (Ertuğrul Köroğlu, Çev. Ed.). Ankara: HYB Basım Yayın; 2013.
31. Yöntem Fidan T. Bir çocuk-ergen ruh sağlığı ve hastalıkları polikliniğine başvuran çocuk ve ergenlerin ruhsal belirtileri ve risk faktörlerinin değerlendirilmesi. *Konuralp Tıp Dergisi*, 2011;3(1): 1-8.
32. Sarı BA. Batman'da çocuk psikiyatrisi polikliniğine başvuran hastalarda belirti ve tanı dağılımları. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 2013;16(1): 7-17.
33. Wilens TE, Spencer TJ. Understanding attention-deficit/hyperactivity disorder from childhood to adulthood. *Postgraduate Medicine*, 2010; 122(5): 97-109.
34. Reddy AL, Alperin A. Children with attention-deficit/hyperactivity disorder. In: Haen C, Aronson S (eds.) *Handbook of child and adolescent group therapy*. 1st ed. Ebook; 2016.
35. Cesur E, Köksal Akyol A. Annelerinin görüşlerine göre DEHB tanılı çocukların okullarda karşılaştıkları sorunlar. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2019;50(50): 80-95.
36. Klin A, Volkmar F. Asperger syndrome: Diagnosis and external validity. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics*. 2003;12(1): 1-13.
37. Reitzel J, Szatmari P. Cognitive and academic problems. In: Prior M (ed.) *Learning and behavior problems in asperger syndrome*. New York: Guilford Press; 2009.
38. Güzel E, Tahiroğlu AY, Bahalı K, et al. Çocukluk çağı bipolar bozukluğu: Olgu sunumları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 2004;11(3): 130-135.

39. Van Meter, AR, Moreira, ALR, Youngstrom EA. Meta-analysis of epidemiologic studies of pediatric bipolar disorder. *The Journal of Clinical Psychiatry*, 2011;72(9): 1250-1256.
40. Fristad MA, Macpherson HA. Evidence-based psychosocial treatments for child and adolescent bipolar spectrum disorders. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 2014; 43(3): 339-355.
41. Papolos D, Papolos, J. *The bipolar child*. New York: Broadway Publishing; 2006.
42. Fröjd SA, Nissien ES, Pelkonen MU, et al. Depression and school performance in middle adolescent boys and girls. *Journal of Adolescence*, 2008;31(4): 485-498.
43. Mıcalı N, House, J. Assessment measures for child and adolescent eating disorders: A review. *Child and Adolescent Mental Health*, 2011;16(2): 122-127.
44. Franko DL, Keshaviah A, Eddy KT, et al. A longitudinal investigation of mortality in anorexia nervosa and bulimia nervosa. *American Journal of Psychiatry*, 2013;170(8): 917-925.
45. Birmingham CL, Su J, Hlynsky JA, et al. The mortality rate from anorexia nervosa. *International Journal of Eating Disorders*. 2005;38(2): 143-146.
46. Cartwright-Hatton S, McNicol, K, Doubleday, E. Anxiety in a neglected population: Prevalence of anxiety disorders in pre-adolescent children. *Clinical Psychology Review*, 2006;26(7): 817-833.
47. Mychalyszyn MP, Beidas RS, Benjamin CL, et al. Assessing and treating child anxiety in schools. *Psychology in the Schools*, 2011; 48(3): 223-232.
48. Piacentini J, Bergman RL, Keller M, et al. Functional impairment in children and adolescents with obsessive-compulsive disorder. *Journal of child and Adolescent Psychopharmacology*, 2003; 13(2): 61-69.
49. Oflaz, F. Travma yaşamış çocuk ve gençlerin ele alınmasında çocuk-ergen ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliği uygulamaları. *Türkiye Klinikleri Dergisi*, 2015;1(2): 46-51.
50. S Ş, Bodur Ş. Bir büyüme masalı: Okul korkusu. *Türk Tabipler Birliği. Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 2004; 13(6): 234-236.
51. Menesini, E., & Salmivalli, C. Bullying in schools: the state of knowledge and effective interventions. *Psychology, Health & Medicine*, 2017;22(sup1): 240-253.
52. Nakamoto, J., & Schwartz, D. Is peer victimization associated with academic achievement? A meta-analytic review. *Social Development*, 2010;19(2): 221-242.
53. Aksoy A, Ögel K. Kendine zarar verme davranışı. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2003;4: 226-236.
54. Weston F. Working with self-harming children and young people. *British Journal of School Nursing*, 2009;4(3): 133-137.
55. WHO. *Suicide worldwide in 2019*. (24/10/2021 tarihinde <https://www.who.int/publications/i/item/9789240026643> adresinden ulaşılmıştır).
56. Pelkonen M, Marttunen M. Child and adolescent suicide. *Pediatric Drugs*, 2003;5(4): 243-265.
57. President's New Freedom Commission on Mental Health. (2003). Achieving the promise: Transforming mental health care in America. (25/12/2021 tarihinde <https://>

- govinfo.library.unt.edu/mentalhealthcommission/reports/FinalReport/FullReport.htm adresinden ulaşılmıştır).
58. Hendren R, Birrel Weisen R, Orley J. *Mental health programmes in school*. (06/11/2021 tarihinde https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/62308/WHO_MNH_PSF_93.3_Rev.1.pdf;js adresinden ulaşılmıştır).
 59. O'Connor C, Dyson J, Cowdell F, et al. Do universal school-based mental health promotion programmes improve the mental health and emotional wellbeing of young people? A literature review. *Journal of Clinical Nursing*, 2018;27(3-4): e412-e426.
 60. Allen-Meaers P, Montgomery KL, Kim JS. School-based social work interventions: a cross-national systematic review. *Social Work*, 2013;58(3): 253-262.
 61. O'Reilly M, Svirydenka N, Adams S, et al. Review of mental health promotion interventions in schools. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 2018;53(7): 647-662.
 62. Wells J, Barlow J, Stewart-Brown S. A systematic review of universal approaches to mental health promotion in schools. *Health Education*, 2003;103(4): 197-220.
 63. Durlak JA, Weissberg RP, Dymnicki AB, et al. The impact of enhancing students' social and emotional learning: A meta-analysis of school-based universal interventions. *Child Development*, 2011;82(1): 405-432.
 64. Sklad M, Diekstra R, de Ritter M, et al. Effectiveness of school-based universal social, emotional, and behavioral programs: Do they enhance students' development in the area of skill, behavior, and adjustment?. *Psychology in the Schools*, 2012;49(9): 892-909.
 65. Ayotte V, Saucer JF, Bowen F, et al. Teaching multiethnic urban adolescents how to enhance their competencies: Effects of a middle school primary prevention program on adaptation. *Journal of Primary Prevention*, 2003;24(1): 7-23.
 66. Olweus D. Bullying at school: Basic facts and effects of a school based intervention program. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 1994;35(7): 1171-1190.
 67. Olweus D. Bully/victim problems in school: Facts and intervention. *European Journal of Psychology of Education*, 1997;12(4): 495-510.
 68. Bauer NS, Lozano P, Rivara FP. The effectiveness of the Olweus Bullying Prevention Program in public middle schools: A controlled trial. *J Adolesc Health*, 2007;40(3): 266-274.
 69. Morgado T, Loureiro L, Botelho MAR, et al. Adolescents' Empowerment for Mental Health Literacy in School: A Pilot Study on ProLiSMental Psychoeducational Intervention. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 2021;18(15): 8022.
 70. Yau SSW, Pun KHW, Tang JPS. Outcome Study of School Programmes for Reducing Stigma and Promoting Mental Health. *Journal of Youth Studies*, 2011;14(1): 30-40.
 71. Tyre R, Fazel M. School and community-based interventions for refugee and asylum seeking children: A systematic review. *PLoS One*, 2014;9(2): 89359.
 72. De Silva S, Parker A, Purcell R, et al. Mapping the evidence of prevention and intervention studies for suicidal and self-harming behaviors in young people. *Crisis*, 2013;34(4): 223-232.

73. Murray DW, Kuhn LJ, Willoughby MT, et al. Outcomes of a Small Group Program for Early Elementary Students with Self-Regulation Difficulties: Limitations of Transportability from Clinic to School. *School Mental Health*, 2021, 1-19.
74. Venter JMD, Cardinal A, Shaw M. et al. School-based intervention for K-2nd graders with disruptive behavior disorders. 2012.
75. Uysal Bayrak H, Akman B. Adaptation of the “incredible years child training program” and investigation of the effectiveness of the program. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 2018;18(2).
76. Kataoka SH, Stein BD, Jaycox LH, et al. A school-based mental health program for traumatized Latino immigrant children. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 2003;42(3): 311-318.
77. Layne, CM, Saltzman WR, Poppleton L, et al. Effectiveness of a school-based group psychotherapy program for war-exposed adolescents: A randomized controlled trial. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 2008;47(9): 1048-1062.
78. Frank JL, Bose B, Schrobenhauser-Clonan A. Effectiveness of a school-based yoga program on adolescent mental health, stress coping strategies, and attitudes toward violence: Findings from a high-risk sample. *Journal of Applied School Psychology*, 2014;30(1): 29-49.